

Ιστορικά - Έθνικα

■ Έπὶ τῇ 200ῇ Ἑπετείῳ τῆς Ἡρωϊκῆς Ἐξόδου († 10.5.1826)

Φιλελληνισμός καὶ Μεσολόγγι*

«Ἡ Ἑξοδος τοῦ Μεσολογγίου»,
ὡς «μεῖζον πνευματικὸ γεγονός»

Ὁ ὅρος «Φιλέλλην», φίλος + Ἑλλην» συναντᾶται ἀρχικὰ στὸν Ἡρόδοτο καὶ χαρακτηρίζει τὸν φίλο τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸν βρίσκουμε ἐπίσης στὸ Πλατωνικὸ ἔργο «Καλὸν Ἑλληνα ὄντα Φιλέλληνα εἶναι», ἀλλὰ ἐδῶ ἀφορᾷ τοὺς φιλοπάτριδες Ἑλληνες, ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν προβολὴ τῆς χώρας των καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς.

* * *

Ὁ νεότερος φιλελληνισμός, ὡς ιδέα, εἶχε ἀρχίσει νὰ καλλιεργεῖται ἀπὸ τὴν προεπαναστατικὴ περίοδο χάρις στὴν πλούσια ταξιδιωτικὴ φιλολογία τῶν περιηγητῶν, ποὺ χύνουν ἄφθονο μελάνι γιὰ τὸν ἐλληνικὸ χῶρο, τὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα καὶ τὸ ἐνδοξο παρελθὸν τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ποὺ δρομολογήθηκε μὲ τὸν περιηγητισμὸ τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνα καὶ στὴν συνέχεια ἐνισχύθηκε μὲ τὶς φιλελεύθερες ιδέες τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης, σκιάζεται ὥστόσο ἀπὸ μιὰ ζοφερὴ διαπίστωση: ὅλοι σχεδὸν οἱ ταξιδιωτὲς ἐπισημαίνουν τὴν ἐξαθλίωση ἑνὸς λαοῦ, ποὺ σὲ τίποτα δὲν θυμίζει τὴν δόξα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1821 καὶ ὁ ἀγὼνας τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τους ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ ἀλλάζει τὸ νόημα τοῦ ὅρου «φιλέλληνας», χαρακτηρίζοντας ἐφεξῆς τὶς ἐνέργειες ὑπὲρ τῆς ἀπελευθέρωσης τῶν Ἑλλήνων.

Απεικόνιση τών Φιλελλήνων
στην Ελλάδα τὸ 1822.

Οἱ ἐνέργειες αὐτὲς δρομολογοῦν ἓνα μεγάλο «φιλελληνικὸ» κίνημα, ποὺ κλιμακώνεται γρήγορα σὲ Εὐρώπη καὶ Ἀμερική.

Ρομαντικοί, φιλελεύθεροι, ἐνθουσιώδεις φοιτητές, παλαίμαχοι στρατιῶτες, σπεύδουν ἀπὸ παντοῦ γιὰ νὰ πολεμήσουν, ὡς ἐθελοντές, μαζί με τοὺς Ἕλληνες ἀγωνιστές.

Ἰδρύνονται Ἑταιρεῖες με φιλανθρωπικὸ σκοπό, προπαγανδίζονται ιδέες, διενεργοῦνται ἔρανοι. Προκαλεῖ ἔκπληξη τὸ ὕψος τῶν χρηματικῶν ποσῶν ποὺ προσφέρουν στὸν ἑλληνικὸ ἀγῶνα τὰ διάφορα κομιτᾶτα, ἀλλὰ καὶ μεμονωμένες προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς.

Ἴσως γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία μιὰ ἐπανάσταση συντηρήθηκε καὶ ἐνισχύθηκε ὕλικά καὶ ἠθικά σὲ τέτοιο βαθμὸ ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία.

Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ὁ φιλελληνισμὸς ἀναδεικνύεται σωτήρια δύναμη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης.

Ἀντίθετα, οἱ κυβερνήσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τηροῦν ἀρχικά στάση ἐχθρική, ὑπακούοντας στὶς ἀρχές τῆς Ἱερῆς Συμμαχίας. Στὴν συνέχεια ὁμως, ἀναγκάζονται νὰ ἀλλάξουν στάση κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῆς κοινῆς γνώμης.

Τὸ 1821, ἡ δίνη τῶν γεγονότων φέρνει τὸ Μεσολόγγι στὸ ἐπίκεντρο τῆς Ἐπανάστασης, καὶ τὸ καθιστᾶ κέντρο στρατηγικὸ καὶ πολιτικὸ. Ὡς κέντρο στρατηγικὸ, ἡ πόλη ἀποτελεῖ τὸ προπύργιο τῆς δυτικῆς Στερεᾶς, ἀλλὰ καὶ τὴν προφυλακὴ τοῦ ἐπαναστατημένου Μωριᾶ. Ὡς κέντρο πολιτικὸ, εἶναι ἡ ἔδρα τῆς «Γερουσίας τῆς Δυτικῆς Χέρσου Ἑλλάδος», με τὸν Ἀλέξανδρο Μαυροκορδάτο στὴν Διοίκηση.

* * *

Μέσα στὸ κλίμα αὐτὸ καταφθάνουν στὸ Μεσολόγγι οἱ πρῶτοι φιλέλληνες.

Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1822, ὁ Γερμανὸς ὑποστράτηγος Κάρολος Ἀλβέρτος Νόρμαν συγκροτεῖ τὸ σῶμα τῶν Φιλελλήνων στὴν Κόρινθο καὶ ἔρχεται στὸ Μεσολόγγι ἀναλαμβάνοντας δράση στὶς «ἐπιχειρήσεις» τοῦ Μαυροκορδάτου στὴν Ἠπειρο.

Διακρίνεται στὴν μάχη τοῦ Κομποτίου, τραυματίζεται στὴν μάχη τοῦ Πέτα καὶ πεθαίνει στὸ Μεσολόγγι τὸν Νοέμβριο τοῦ 1822.

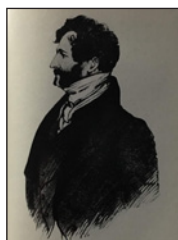

Τὴν ἴδια χρονιὰ ἔρχεται καὶ ὁ φιλελεύθερος Ἑλβετὸς Ἰωάννης Ἰάκωβος Μάγερ, ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ὀργάνωση νοσοκομείου στὸ Μεσολόγγι, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐπικοινωνιακὴ πολιτικὴ: μὲ τυπογράφο τὸν Θεσσαλονικέα Δημήτρη Μεσθενέα, ἀναλαμβάνει τὴν ἐκδοση τῶν ἐφημερίδων «Ἑλληνικὰ Χρονικὰ» καὶ «Telegrafo Greco».

Ὁ Μεσθενέας τυπώνει μάλιστα γιὰ πρώτη φορὰ στὸ Μεσολόγγι τὸν Ὑμνο εἰς τὴν Ἐλευθερίαν τοῦ Διονύσιου Σολωμοῦ, τὸν Μάϊο τοῦ 1825.

Ἡ ἐκδοση τῶν «Ἑλληνικῶν Χρονικῶν» συνεχίζεται σὲ ὅλη τὴν διάρκεια τῆς δεύτερης πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου καὶ σταματᾷ στὶς 20 Φεβρουαρίου 1826, ὅποτε τὸ τυπογραφεῖο καταστρέφεται ἀπὸ τοὺς βομβαρδισμούς. **Τὸ** βράδυ τῆς Ἐξόδου, ὁ Μάγερ καὶ ὁ Μεσθενέας πέφτουν ἡρωϊκὰ μαχόμενοι.

Ὁ συνταγματάρχης Leicester Stanhope φτάνει στὸ Μεσολόγγι στὶς 12 Δεκεμβρίου 1823, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου τοῦ Λονδίνου, φέρνοντας μαζί του φάρμακα καὶ τρία ἐκτυπωτικὰ μηχανήματα. **Συναντᾷ** τὸν Μάγερ, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐξοικειωθεῖ μὲ τοὺς ἐλληνικοὺς χαρακτῆρες, καὶ συνεργάζονται στὴν ἐκδοση ἐφημερίδων.

Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1824, πραγματοποιεῖται ἡ ἀφίξη τοῦ William Parry, πού συνοδεύεται ἀπὸ ὀκτὼ πυροτεχνουργούς, ἐφοδιασμένους μὲ τὸ ἀναγκαῖο ὕλικό, ὥστε νὰ στηθεῖ ὀπλοποιεῖο. **Ἡ** ἀποστολὴ περιλαμβάνει ἐπίσης ἐκπαιδευτικὸ ὕλικό, βιβλία καὶ μουσικὰ ὄργανα.

Τὸ Μεσολόγγι εἶναι ἡ πόλη τοῦ πιὸ λαμπροῦ φιλέλληνα, τοῦ Ἀγγλοῦ ποιητῆ Λόρδου Βύρωνα, τοῦ ὁποῖου τὸ λογοτεχνικὸ μέγεθος καὶ ἡ προσωπικότητα ξεπέρασαν τὰ ὅρια τῆς χώρας του. **Τὸν** Ἰανουάριο τοῦ 1824, τὸ ζωντανὸ αὐτὸ σύμβολο τοῦ ρομαντισμοῦ ἔρχεται στὸ Μεσολόγγι, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου τοῦ Λονδίνου.

Γιὰ σχεδὸν τέσσερις μῆνες, ὁ διανοούμενος ἐπιλέγει νὰ ζεῖ σὰν στρατιώτης, προκειμένου νὰ συνδράμει ἔμπρακτα τοὺς Ἕλληνες στὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας. **Στρατευμένος** στὴν

υπεράσπιση τῶν ἰδανικῶν του, ἀφήνει τὴν τελευταία του πνοὴ στὶς 19 Ἀπριλίου, ταυτίζοντας τὸ πεπρωμένο του μὲ ἐκεῖνο τῆς πολιορκημένης πόλης.

■ **Ὁ** στερνός του λόγος εἶναι γιὰ τὴν Ἑλλάδα: **Τῆς ἔδωσα τὸ χρόνο μου, τὴν περιουσία μου, τὴν ὑγεία μου - καὶ τώρα τῆς δίνω καὶ τὴν ζωὴ μου.**

Ὁ πρόωρος θάνατός του ἔχει τόσο μεγάλη ἀπήχηση διεθνῶς, ὥστε ἀκόμα καὶ νεκρὸς ὁ Μπαϊρόν ἀφυπνίζει συνειδήσεις καὶ νοηματοδοτεῖ τὸ φιλελληνικὸ κίνημα στὸν δυτικὸ κόσμο.

Ὁ σοφὸς τῆς Βαϊμάρης, ὁ μεγάλος Γκαῖτε, σὲ μιὰ σκηνὴ τοῦ Φάουστ Β, τοποθετεῖ τὸν Εὐφορίωνα, τὸν ἥρωα ποὺ ἐκπροσωπεῖ τὸ πνεῦμα τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς λευτεριᾶς, νὰ φωνάζει μὲ ἔξαψη στὸ Μεσολόγγι: **«Πάντα ψηλότερα νὰ ἀνεβαίνω! Πάντα μακρύτερα νὰ κοιτάζω!».** Ἀποθεώνει ἔτσι τὸν Λόρδο Βύρωνα γιὰ τὴ θυσία του στὸ Μεσολόγγι, τὸ ὁποῖο ὑψώνει σὲ ιδεώδη καὶ αἰώνιο βωμὸ ἀνδρείας καὶ αὐτοθυσίας.

* * *

Ἡ κορυφαία στιγμή τῆς ἱστορίας στὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἑλλήνων λαμβάνει χώρα στὸ Μεσολόγγι στὶς 10 Ἀπριλίου 1826, τὴν τραγικὴ νύχτα τῆς Ἑξόδου.

Ἡ τελευταία πράξη τοῦ δράματος τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων δὲν εἶναι ἔκρηξη παλικάριᾶς σὲ ὥρα πολεμικοῦ παροξυσμοῦ, οὔτε ἥρωϊκὸ μένος ἐνὸς γενναίου ἀνθρώπου σὲ κατάσταση ἐξαλλοσύνης ἢ ἔστω ἀπελπισίας.

Ἡ Ἑξοδος εἶναι τὸ κορύφωμα μιᾶς συνειδητῆς στάσης ζωῆς καὶ ἀγῶνα, ποὺ ζυμώθηκε σιωπηλά, ἥρεμα καὶ σταθερὰ γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα μέσα στὸ μυαλό, τὴν ψυχὴ καὶ τὴν συνείδηση τῶν λιμοκτονούντων ἐνόπλων καὶ ἀόπλων, ποὺ παραμένουν πιστοὶ μέχρις ἐσχάτων στὰ ὅσια καὶ ἱερὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδας τους, στὴν λευτεριὰ καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια.

Ἡ φιλοσοφία εἶναι μελέτη θανάτου, εἶπε ὁ ἀρχαῖος φιλόσοφος Πλάτων.

Τὸ ὀριακὸ ἐπίτευγμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ καταστήσει τὸν θάνατό του πράξη οἰκουμενικῆς ἐλευθερίας πολὺ σπάνια συμβαίνει στὸν κόσμο.

Ὑποδοχὴ τοῦ Βύρωνα
στὸ Μεσολόγγι,
στὶς 5 Ἰανουαρίου 1824.

Ἡ ἀνατίναξη τῆς πυριτιδαποθήκης τοῦ Χρήστου Καψάλη.

Πίνακας Θεόδωρου Βρυζάκη.

Ἡ Ἔξοδος τοῦ Μεσολογγίου δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ σελίδα ἱστορίας, εἶναι ἓνα μεῖζον πνευματικὸ γεγονὸς, τὸ ὁποῖο πέρα ἀπὸ τὸν θαυμασμὸ προκαλεῖ καὶ φιλοσοφικὸ στοχασμὸ.

Ὅταν ὁ δαυλὸς τοῦ Χρήστου Καψάλη φωτίζει τὴν ἀγωνιζόμενη Ἑλλάδα, ὁ ἀχὸς τῆς λάμψης του συγκλονίζει τὴν παγκόσμια κοινότητα.

Οἱ ἐκατόμβες τῶν κατοίκων τοῦ Μεσολογγίου ξυπνοῦν τὶς συνειδήσεις, βοηθώντας καταλυτικὰ στὴν ἀνάκαμψη τοῦ φιλελληνισμοῦ μετὰ τὴν ὕφεση ποὺ τοῦ εἶχαν προκαλέσει οἱ ἐσωτερικὲς διχόνοιες.

Τὸ Μεσολόγγι γίνεται ἐστία ἐνὸς ἀσύλληπτου ρεύματος ἀλληλεγγύης, ποὺ ἐκφράζεται ποικιλοτρόπως.

* * *

Ὅταν οἱ γαλλικὲς ἐφημερίδες δημοσιεύουν τὴν εἵδηση τῆς πτώσης τοῦ Μεσολογγίου, ὁ φιλελεύθερος γαλλικὸς λαός, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἴδιος ὁ τύπος, ἀντιδρᾷ ἔντονα στὴν ὠμὴ καὶ βάρβαρη καταστολὴ καὶ ἐπιχειρεῖ μὲ κάθε τρόπο νὰ βοηθήσει τοὺς ἀγωνιζόμενους Ἕλληνες.

Σὲ μία μεγαλειώδη διαδήλωση μπροστὰ στὸ Ἀνάκτορο, οἱ φοιτητὲς ζητωκραυγάζουν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ ζητοῦν ἀπὸ τὸν βασιλιᾶ Κάρολο τὸν Α' νὰ βοηθήσει τὸν ἀγῶνα τους.

Στις 18 Ἀπριλίου, στὴν παρισινὴ σάλα Τίβολι δίνεται ἓνα κονσέρτο ὑπὲρ τῆς Φιλελληνικῆς Ἑταιρείας μὲ μαέστρο τὸν Ροσίνι. **Οἱ** μουσικοὶ ἔχουν στολίσει τὰ ὄργανά τους μὲ ἄσπρες καὶ γαλάζιες μεταξωτὲς κορδέλες. **Τὰ** μέλη τῆς Ἑταιρείας ὑποδέχονται τὸ κοινὸ φορῶντας ἄσπρογάλαζο περιβραχιόνιο. **Οἱ** κυρίες στὶς ἐπίσημες ἐνδυμασίες τους προσθέτουν κονκάρδα μὲ τὰ ἑλληνικὰ χρώματα. **Τὸ** πρόγραμμα κλείνει μὲ ἑλληνικὰ τραγούδια καὶ μὲ ἓναν μεγάλο ἔρανο ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνα.

Μετὰ τὴν πτώση τοῦ Μεσολογγίου, τὸ Παρίσι συγκεντρώνει ἀπὸ ἐράνους 1.630.000 φράγκα, ἐνῶ τὸ συνολικὸ ποσὸ γιὰ τὸ 1825 καὶ 1826 ἦταν συνολικὰ 3.000.000. **Τὸ** στοιχεῖο αὐτὸ ἀποτελεῖ εὐγλωττὴ μαρτυρία γιὰ τὸ πόσο «ἡ ἄμυνα, ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἡ Ἔξοδος τοῦ Μεσολογγίου ταρακούνησε, συγκίνησε καὶ ἀφύπνισε τὴν οἰκουμένη».

Τὸ κομιτᾶτο τῆς Γενεύης ἐξελίσσεται ἐπίσης σὲ σπουδαῖο φιλελληνικὸ κέντρο συλλογῆς χρημάτων, ὅχι μόνο γιὰ τὴν Ἑλβετία, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπῃ, χάρις στὸν Ἑλβετὸ τραπεζίτη Ἰωάννη Γαβριήλ Ἐυνάρδο. **Τ**ὸ 1827, ὅπως μαρτυροῦν οἱ ἔρευνες, ὁ ἴδιος προσωπικὰ ἔδωσε γιὰ τὸν ἑλληνικὸ ἀγῶνα 2.500.000 φράγκα.

Ἀκόμη καὶ στὸ Βερολῖνο, τὴν πρωτεύουσα τῆς αὐταρχικῆς Πρωσίας, ὅπου κάθε φιλελληνικὴ κίνηση εἶχε ἀπαγορευθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς Ἐπανάστασης, ὁ γιατρός Hufeland, βαθύτατα συγκλονισμένος ἀπὸ τὴν πτῶση τοῦ Μεσολογγίου, ζητᾷ προσωπικὰ ἀπὸ τὸν βασιλιᾶ καὶ τὸν πρωθυπουργὸ τῆς χώρας νὰ τοῦ ἐπιτρέψουν ἐνέργειες ὑποστήριξης τῶν Ἑλλήνων. **Ἡ** ἄδεια παραχωρεῖται καὶ στίς 25 Ἀπριλίου 1826, δεκαπέντε ἡμέρες μετὰ τὴν Ἔξοδο, δημοσιεύεται ἔκκληση στὸν τύπο, μὲ τὶς ὑπογραφές πολλῶν προσωπικοτήτων. **Ἡ** ἄμεση καὶ ἔντονη ἀνταπόκριση τοῦ κόσμου ἀνεβάζει τὶς συνεισφορὲς στὰ 500.000 φράγκα, τὰ ὁποῖα μέσω τοῦ Ἐυνάρδου στέλνονται στὴν Ἑλλάδα. **Ἀ**κόμη καὶ ὁ μισέλληνας Μέτερνιχ θὰ ἀναγκαστεῖ νὰ διαμηνύσει στὸν Σουλτᾶνο: «**Δ**ὲν μπορούμε στὸ μέλλον νὰ σᾶς βοηθήσουμε ὅπως πρίν, δυστυχῶς, Μεγαλειότατε, μεσολάβησε τὸ Μεσολόγγι».

* * *

Παράλληλος τροφοδότης τοῦ φιλελληνισμοῦ εἶναι ἡ **λογοτεχνία** καὶ ἡ **τέχνη**. **Ὁ** θάνατος τοῦ λόρδου Βύρωνα στὸ Μεσολόγγι στρατεύει τὰ ρομαντικὰ πνεύματα στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση.

Τὰ κατορθώματα τῶν Ἀγωνιστῶν γίνονται στίχοι, διήγηση, εἰκόνα, ἀπαθανατίζοντας τὴν ὑψηλοφροσύνη τῶν Ἑλλήνων.

Τὰ τραγικὰ γεγονότα τοῦ Μεσολογγίου πέρασαν πολὺ γρήγορα στὸ **δράμα**.

«**Ἡ** ἄλωση τοῦ Μεσολογγίου» τοῦ Αἰμίλιου Σουβέστρ, ποὺ γράφεται ἀμέσως μετὰ τὸ συμβάν, γίνεται δεκτὸ στὸ θέατρο τῆς Γαλλικῆς Κωμωδίας, ἀλλὰ ἡ παράστασή του ἐμποδίστηκε ἀπὸ τὴν λογοκρισίαν. **Δ**ύο χρόνια ἀργότερα, στίς 10 Ἀπριλίου 1828, ἀνεβαίνει τὸ δράμα τοῦ Ντ' Ὁζανὼ «Ἡ τελευταία ἡμέ-

ρα τοῦ Μεσολογγίου». **Μ**ερικὰ ἀπὸ τὰ χορικὰ τοῦ δράματος μελοποίησε ὁ περίφημος μουσουργὸς Herold, ἐνῶ «Τὸ ἄσμα ἐνὸς μαχητῆ» ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὸν διάσημο γιὰ τὴν ἐποχὴ του Ντυπρέ.

Ἀπὸ τὴν **ποιήση** ξεχωρίζει ἡ ἐλεγεία τοῦ Καμίλ Παγγανέλ «Τὸ Μεσολόγγι δὲν ὑπάρχει πιά», ἀλλὰ καὶ ἡ ποιητικὴ συλλογὴ «Ἀνατολίτικα» τοῦ Βίκτωρα Οὐγκώ, ὁ ὁποῖος εἶναι τότε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ δυνατὲς φωνὲς τῆς Εὐρώπης.

Ἡ συλλογὴ γράφεται μεταξὺ τοῦ 1826 καὶ τοῦ 1828, καὶ ἐκδίδεται τὸ 1829. **Ἀ**πὸ τὰ 41 ποιήματα ποὺ περιλαμβάνει, «Τὰ Κεφάλια τοῦ Σαραγιοῦ» εἶναι ξεχωριστὸ γιὰ τὸ Μεσολόγγι. **Ἡ** πρώτη του ἔκδοση κυκλοφορεῖ μάλιστα σὲ μορφὴ φυλλαδίου τὸν Ἰούνιο τοῦ 1826, ἀμέσως μετὰ τὴν πτώση τῆς Ἱερῆς Πόλης, στὴν ὁποία ἀναφέρεται. **Ὁ** Οὐγκώ βάζει τρία κομμένα κεφάλια τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Ἐπανάστασης, τοῦ Κανάρη, γιὰ τὸν ὁποῖο εἶχε κυκλοφορήσει ἡ φήμη ὅτι σκοτώθηκε προσπαθώντας νὰ βοηθήσει τοὺς Ἐλεύθερους Πολιορκημένους, τοῦ Μάρκου Μπότσαρη καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ρωγῶν Ἰωσήφ, νὰ ἀφηγοῦνται τὶς τελευταῖες στιγμὲς τοῦ Μεσολογγίου.

Ὁ ἑλληνολάτρης Γερμανὸς ποιητὴς Βίλχελμ Μύλλερ, εἶναι γνωστὸς γιὰ τὸ περίφημο δίστιχο, μὲ τὸ ὁποῖο ἀρχίζει καὶ τελειώνει τὸ «Ἡ Ἑλλὰς καὶ ὁ Κόσμος»:

**Χωρὶς τὴν ἐλευθερίαν, τί θὰ ἦσουν Ἑλλὰς;
Χωρὶς ἐσέ, Ἑλλὰς, τί θὰ ἦταν ὁ κόσμος;**

Τὸ 1826 ὁ Μύλλερ γράφει τέσσερα ποιήματα ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸ ὀλοκαύτωμα τοῦ Μεσολογγίου: «Τὸ Φρούριο τοῦ Οὐρανοῦ», «Ἡ Ἀνάληψη τοῦ Μεσολογγίου», «Ἐπεσε τὸ Μεσολόγγι» καὶ «Τὸ Νέο Μεσολόγγι».

* * *

Τὸ Μεσολόγγι κυριαρχεῖ στὴν φιλελληνικὴ ζωγραφικὴ καὶ τὴν λιθογραφικὴ παραγωγὴ τῶν ἐτῶν 1826-1827, ἐπανέρχεται δὲ συχνὰ καὶ στὴν θεματολογία τῶν ἐπόμενων χρόνων.

Ζωγράφοι, ὅπως ὁ Ντελακρουά, ὁ Φλαντέν, ὁ Ντελανσάκ, ὁ Κολίν, ὁ Ἀρὺ Σαίφερ, ὁ Ντυπρέ, ὁ Λουὶ Μπενζαμέν Ντεβούζ, ὁ Cheritien, ὁ Plattel, ὁ Rossignon καὶ ἄλλοι, ἀπαθανατίζουν σκηνὲς τῶν πολιορκιῶν, τῶν τελευταίων στιγμῶν τῶν κατοί-

κων πρὶν τὴν Ἑξοδο, ἀλλὰ καὶ τῶν σφαγῶν ποὺ ἀκολούθησαν τὴν πτώση τῆς πόλης.

Οἱ ἀπεικονίσεις, στὴν πλειοψηφία τους, ξεπερνοῦν τὰ ὅρια τῆς ἱστορικῆς εἰκονογραφίας καὶ ὑπηρετοῦν τοὺς ὑψηλοὺς συμβολισμοὺς ποὺ ἀποδίδονται ἀπὸ τὸ σύνολο τῆς φιλελληνικῆς εἰκονογραφίας στὸν Ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων, μέσα ἀπὸ τὴν ἀντιπαράθεση δύο διαφορετικῶν πολιτισμῶν.

* * *

Ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς ἱστοριογραφίας, ὅπου ἔχει χυθεῖ πολὺ μελάνι γιὰ τὸ Μεσολόγγι, ξεχωρίζει τὸ ἀξιόλογο ἔργο τοῦ Αὐγούστου Φάμπρ, «Ἱστορία τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου», ποὺ κυκλοφόρησε τὸ 1827, καὶ μεταφράστηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὰ ἑλληνικὰ τὸ 1857 ἀπὸ τὸν Μεσολογγίτη φοιτητὴ τῆς Νομικῆς Σ. Α. Ζορμπᾶ.

Ἡ δευτέρη μετάφραση, ἀπὸ τὸ πλήρες κείμενο τοῦ ἔργου, ἔγινε τὸ 1983 ἀπὸ τὴν Μεσολογγίτισσα συγγραφέα Ἀκακία Κορδόση.

* * *

Ἐντονὴ φιλελληνικὴ δραστηριότητα ἀναπτύσσεται καὶ στὴν Ἀμερική, ὅπου ἡ διακήρυξη τοῦ Προέδρου James Monroe τὸ 1823 ἀναγνωρίζει τὸν ἀπελευθερωτικὸ χαρακτήρα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης.

Τὴν βοήθειά τους προσφέρουν μεγάλες προσωπικότητες, ὅπως οἱ ἀδελφοὶ Everett καὶ ἰδιαιτέρᾳ ὁ Edward Everett, καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας στὸ Harvard, πρὸς τὸν ὁποῖο μάλιστα ἀπευθύνθηκε ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς τὸ 1821 μὲ ἐπιστολὴ του, προκειμένου νὰ ζητήσῃ βοήθεια ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴ κυβέρνηση.

Παρακινούμενοι ἀπὸ φιλανθρωπικὰ αἰσθήματα, οἱ Ἀμερικανοὶ ἱδρύουν στὸ τέλος τοῦ 1823 τὰ κομιτᾶτα τῆς Νέας Ὑόρκης, τῆς Βοστώνης, τῆς Φιλαδέλφειας καὶ ἄλλων πόλεων, τὰ ὁποῖα μὲ ἐράνους συγκεντρώνουν μεγάλα χρηματικὰ ποσά, καὶ στέλνουν πλοῖα μὲ ἀνθρωπιστικὴ βοήθεια, φορτωμένα μὲ τρόφιμα, ροῦχα καὶ φάρμακα.

Ἀνάλογες ἐνέργειες ἀναλαμβάνονται στὴν Ὁλλανδία, τὸ Βέλγιο, τὴν Δανία, ἀκόμη καὶ στὴν Σουηδία. **Στὴν** Στοκχόλμη ἱδρύεται «Ἐταιρεία τῶν Φίλων τῶν Ἑλλήνων», μὲ γραμματέα τὸν δημοσιογράφο καὶ ἰδιοκτήτη ἐφημερίδας P.A. Wallmark,

ὁ ὁποῖος τὸν Μάιο τοῦ 1826 ἐνεργεῖ ἐθνικὸ ἔρανο ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων μέσῳ τῶν ἐφημερίδων. **Σ**ὲ ἄλλες σουηδικὲς πόλεις δίνονται καλλιτεχνικὲς παραστάσεις καὶ ὁργανώνονται ἐκθέσεις ἔργων τέχνης γιὰ τὴν συγκέντρωση χρημάτων.

Ὁ ρωσικὸς φιλελληνισμὸς ἐκδηλώνεται μὲ τὴν προεπαναστατικὴ ἵδρυση καὶ δράση τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας στὴν Ὁδησσό. **Οἱ** Ρῶσοι συμμετέχουν μὲ τὴν συγκρότηση καὶ ἀποστολὴ στὴν Μολδοβλαχία ἐθελοντῶν σωμάτων, τὴν ἀποστολὴ ἐφοδίων, τὴν μετάφραση καὶ κυκλοφορία ἐπαναστατικῶν προκηρύξεων καὶ μελετημάτων.

Συμβάλλουν ὅμως καὶ μὲ τὴν φιλελληνικὴ τους λογοτεχνικὴ παραγωγή, μὲ πιὸ σημαντικὸ ἐκπρόσωπο τὸν Ἀλέξανδρο Πούσκιν, τὸν ποιητὴ τοῦ «Ἐσεγκώσου Ἑλλάς».

* * *

Κυρίες καὶ Κύριοι,

Ὁ φιλελληνισμὸς ὑπῆρξε χωρὶς ἀμφιβολία ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα στηρίγματα τοῦ ἀγῶνα τῆς Ἀνεξαρτησίας. **Ποι**κίλοι παράγοντες συνέβαλαν ἀσφαλῶς στὴν διαμόρφωση καὶ ἀνάπτυξή του.

Ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα ὥστόσο ἔδειξε, ὅτι ἡ ἀνυπέρβλητη θυσία τοῦ Μεσολογγίου, ποὺ κατέστησε τὸ ὄνομά του συνώνυμο τῆς ἐλευθερίας, ἔδωσε νέα ὁρμὴ στὴν φιλελληνικὴ κίνηση, τὴν ὡδήγησε στὸ ἀπόγειό της καὶ τῆς ἐπέτρεψε νὰ συμπαρασύρει στὸ ρεῦμα της τὶς εὐρωπαϊκὲς κυβερνήσεις, ποὺ ἔπαιξαν καθοριστικὸ ρόλο στὴν δημιουργία τοῦ νέου ἑλληνικοῦ κράτους.

Στὶς ἡμέρες μας, ποὺ οἱ πανανθρώπινες ἀξίες ὑποχωροῦν μέσα στὴν παγκοσμιοποίηση, σήμερα ποὺ ζοῦμε ἐγκλωβισμέ-

νοι στην τετράγωνη λογική των αριθμών, ἐμείς οἱ δέσμιοι τοῦ εὐδαιμονισμοῦ, καὶ ἀνάμεσά μας πῶς πολὺ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν στὰ χέρια τους τὶς τύχες τῶν λαῶν, ἀξίζει νὰ στρέψουμε προσεκτικὰ τὸ βλέμμα μας στὸ θαῦμα τοῦ Μεσολογγίου, γιὰ νὰ κατανοήσουμε καλύτερα τὸ χρόνο καὶ τὸν κόσμος, τὸν δικό μας καὶ τὸν πανανθρώπινο.

Ἀξίζει νὰ δοῦμε στὴν καθαγιασμένη αὐτὴ πόλιν τὸ σύμβολο ἀξίῶν ποὺ ἔχει ἀνάγκη ἢ ἐποχὴ μας.

Ἀξίζει νὰ τὴν κάνουμε τόπο βιωμάτων ὑψηλῶν, νὰ γίνουμε κοινωνοὶ τῆς ἡρωϊκῆς διαχρονίας τῆς.

(*) **Βλ.** <https://www.messolonghibyronsociety.gr/wp-content/uploads/2019/10/Messolonghi-philhellenism-GR.pdf>. • **Τῆς** Ροδάνθης Φλώρου, Προέδρου Βυρωνικῆς Ἑταιρείας Ἱερᾶς Πόλεως Μεσολογγίου (Σεπτέμβριος 2013). • **Ἐπιμέλ.** ἡμετ.

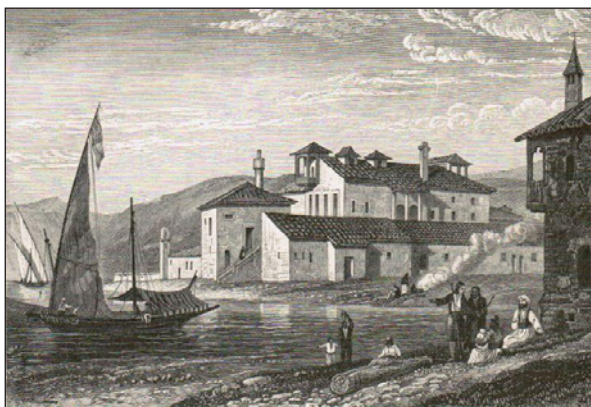
• **Βιβλιογραφία:**

- Λούκια Δρούλια, «Ἱστορία τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, τόμος Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση». Τῆς ἴδιας «*The Revival of the Greek Ideal and Philhellenism*», Μ.Ε.Λ. www.messolonghibyronsociety.gr

- Εὐγενία Κεφαλληναίου, «Ὁ Μπαϊρον στὴν Ἑλλάδα: Ἡ παρουσία του στὴν Νεοελληνικὴ Πνευματικὴ ζωὴ τοῦ 19οῦ Αἰῶνα». Τῆς ἴδιας, «Ὁ Φιλελληνισμὸς ἄλλοτε καὶ Τώρα», Μ.Ε.Λ. www.messolonghibyronsociety.gr

- Νατάσα Καστρίτη, «Τὸ φιλελληνικὸ κίνημα κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης».

- Νατάσα Καστρίτη, «Ἡ Ἑλλάδα τοῦ '21 μὲ τὴν Ματιὰ τῶν Φιλελλήνων».

Ἀποψη τοῦ Μεσολογγίου μὲ τὴν οἰκία τοῦ ἀγωνιστῆ τῆς Ἐλευθερίας Χρήστου Καψάλη, ὅπου ἐκοιμήθη ὁ Λόρδος Βύρων.

Λιθογραφία τοῦ William Finding.